

7de zondag door het jaar, 24 febr. 2019. 1 Sam. 26:2-23; Luc. 6:27-38

Peter van Dael SJ

GEVENDE EN VERGEVENDE LIEFDE

De andere wang

Als iemand je op de wang slaat, bied hem dan ook de andere wang aan, hoorden we in de evangeliëlezing uit Lucas. Deze zin is genomen uit de zogenaamde Veldrede, te vergelijken met de Bergrede in Matteüs. Hier worden de grondbeginselen van Jezus' boodschap geformuleerd. Het is geen wetboek. De Veldrede is niet direct toepasbaar op het dagelijkse leven, denk maar aan de andere wang die je moet aanbieden. We vinden er geen praktische richtlijnen, maar er wordt wel een richting aangegeven: hoe moet ik staan tegenover anderen, vrienden en vijanden? De historische achtergrond van het evangelie van vandaag wordt gevormd door een samenleving die bestond uit een aantal groeperingen die met elkaar overhoop lagen. Ik noem er enige: - orthodoxe Joden, - mensen die de Wet niet kenden en dus ook niet onderhielden en op wie men neerkeek, - de volgelingen van Jezus, - de Romeinen oftewel de bezetters. Mensen buiten de eigen groep waren de vijanden. Een situatie die vergelijkbaar is met de actuele situatie op vele plaatsen in de wereld.

Liefde in soorten

In deze situatie valt het woord over de andere wang. We hoorden zelfs: heb je vijanden lief. Is dit geen irreële, onmogelijke opdracht? Het ligt er maar aan wat je onder liefde verstaat. Je kunt drie soorten liefde onderscheiden. We beginnen met de eros: in dit soort liefde spelen hartstocht, geslachtsdrift en begeerte een rol. In de tweede soort van liefde is sprake van de vriendschap die bestaat tussen vrienden en verwanten. Deze liefde is getekend door de wederkerigheid van geven en ontvangen. In de derde vorm van liefde ligt de nadruk op het geven en vergeven.

Over de laatste vorm van liefde gaat het in het evangelie van vandaag. Het is duidelijk dat er niet gevraagd wordt om verliefd te worden op je vijand. Dus geen eros. Je hoeft ook niet van hem te houden zoals je van je vrienden of verwanten houdt. Blijft over de derde soort van liefde. Wat kan die liefde inhouden? Jezus geeft een aantal voorbeelden: Als iemand je op de wang slaat, bied hem dan ook de andere wang aan, en weiger iemand die je je bovenkleed afneemt niet ook je onderkleed. Nu zijn dit geen concrete gedragsregels. Dit soort zinnen zijn eerder een soort uithangborden, bedoeld om de aandacht te trekken. Zij geven eerder een bepaalde richting aan, geen concrete beschrijving hoe je precies moet leven. Dat moet ieder voor zich zelf uitmaken. Maar het evangelie wil wel een bepaald denkkader bieden, een bepaald perspectief, een ideaal.

De wet der wederkerigheid

Overeenkomstig dit ideaal wil het evangelie af van de wet van de wederkerigheid. In elke samenleving heerst deze wet: tegenover misdaad staat straf. Als de misdaad gestraft is, is het evenwicht hersteld. Deze wederkerigheid is al geformuleerd in Leviticus: Wanneer iemand letsel toebrengt aan een ander, moet hem hetzelfde letsel worden toegebracht: een breuk voor een breuk, een oog voor een oog, een tand voor een tand (24:1-9-20). In de burgerlijke samenleving is dit soort recht noodzakelijk. Maar het evangelie wijst erop dat op zo'n manier het kwaad wel wordt gereguleerd, maar niet verdwijnt. Recht en vergelding kunnen makkelijk omslaan in wraak, en wraak roept weerwraak op: een spiraal van geweld.

De wet van de wederkerigheid heerst niet alleen in het negatieve, maar ook in positieve. Het is niet alleen 'oog om oog, tand om tand', maar ook do ut des: ik geef met de bedoeling dat jij mij terug zult geven. Ook deze wederkerigheid houdt de mensen gevangen in hun eigen kringetjes. Er wordt niets doorbroken. Alleen de derde soort van liefde is hiertoe in staat.

De eenzijdigheid van de liefde

De zojuist genoemde spiraal van geweld wordt niet doorbroken door de wederkerigheid van de vergelding, maar wel door de eenzijdigheid van de derde soort van liefde. Het voorbeeld van het onderkleed en het bovenkleed – het hemd en de jas – is veelzeggend. De jas genoot een bijzondere juridische bescherming. Wanneer een arme drommel zijn jas bij jou verpande, moest je dit kledingstuk 's avonds weer teruggeven, omdat de arme er in sliep (Ex. 22:25-26, Deut. 24:12-13). In het evangelie is dus sprake van een kledingstuk waar je recht op hebt, maar waar je afstand van doet. Er is sprake van iets dat het recht overstijgt.

Het evangelie geeft twee bewijzen, twee motiveringen om kwaad niet met kwaad te vergelden. De eerste motivering is de zogenaamde gulden regel, een regel die niet door Jezus is uitgevonden, maar die al vóór hem bestond. Deze regel komt voor in een negatieve en een positieve formulering. De negatieve formulering treffen we aan bijvoorbeeld in het boek Tobit: Wat jij niet wilt dat men jou aandoet, doe dat ook een ander niet aan (4:15). Deze formulering leeft voort in onze taal als een spreekwoord: 'wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet'. De positieve formulering horen we in het evangelie van vandaag: Behandel anderen zoals je wilt dat ze jullie behandelen.

Jezus geeft nog een tweede motivering: ook de Allerhoogste is goed voor ondankbare en kwaadwillige mensen. Wees barmhartig zoals jullie Vader barmhartig is. Gods goedheid en barmhartigheid gelden ons, mensen. Omdat wij die barmhartigheid ondervinden, kunnen wij op onze beurt barmhartig zijn tegenover elkaar. Omdat wij zelf Gods gevende en vergevende liefde hebben ondervonden, kunnen wij op onze beurt gevende en vergevende liefde uitoefenen. Wanneer wij deze liefde beoefenen, zijn wij creatief bezig, volgen wij het voorbeeld van de scheppende God. Wij brengen goedheid voort: aldus wordt het kwade tenietgedaan.

Een mooi voorbeeld geeft ons de eerste lezing. Koning Saul was jaloers op de jonge David, die succes had en die populair was. Uit jaloezie stond Saul David naar het leven. Het lukte David en zijn vriend Abisai door te dringen in het kamp van Saul, waar ze hem slapend aantroffen. Maar David doodde Saul niet, hoewel Abisai het liet voorkomen dat dit de wil van God zou zijn: Vandaag heeft God je vijand aan je uitgeleverd. David nam alleen de kruik met water en de lans mee die aan het hoofdeinde van de slapende Saul stonden, maar hij spaarde Saul. Na dit gebeurde bekende Saul schuld en zei tot David: Ik wil je niet langer kwaad doen, want jij hebt vandaag mijn leven gespaard (1 Sam. 26: 21).

Het goede van David heeft het kwade in Saul overwonnen. In het verhaal van David en Saul wordt om zo te zeggen de Veldrede in praktijk gebracht. Wij hebben de opdracht om de Veldrede tot ons verhaal te maken.